

Ovaj je tekst fragment iz knjige Gastona Levala *Né Franco né Stalin* i bavi se slobodarskim kolektivima za vrijeme revolucije u Španjolskoj od 1936. – 1937. godine.□□

1. U pravnom smislu, kolektivi su bili nešto sasvim novo: ni sindikati niti samoupravne zajednice u tradicionalnom smislu. Također nisu odveć nalikovali ni samostalnim srednjovjekovnim gradovima. Pritom su, ipak, bili bliži komunalnom no sindikalnom duhu. Često ih se moglo nazivati zajednicama, kao što je bio slučaj s onom u Binéfaru. Kolektiv je predstavljao zaseban entitet; unutar njega su statusne i profesionalne grupe, javne službe, funkcije razmjene i upravljanja zajednicom bile jedna drugoj podređene i uzajamno ovisne. U pogledu organiziranja unutrašnjeg funkcioniranja i specifičnih djelatnosti, kolektivi su bili autonomni.
2. Poljoprivredni kolektivi su, bez obzira na naziv, po namjeni i svrsi bili slobodarske komunističke organizacije. U njima je vrijedilo načelo „od svakoga prema sposobnostima, svakome prema potrebama“. Tamo gdje je novac bio ukinut, svakome je bila osigurana određena količina dobara; gdje je novac zadržan, svaka obitelj je dobivala iznos razmjern broj članova. Premda su tehnike bile različite, moralno načelo i praktični ishodi su se podudarali.
3. U poljoprivrednim kolektivima ispoljavala se solidarnost najvišeg stupnja. Ne samo da je svakom pojedincu bilo osigurano zadovoljenje osnovnih potreba već su i lokalne federacije sve više usvajale načelo uzajamne pomoći na inter-kolektivnom novu. U tu su svrhu stvarane zajedničke rezerve radi pomoći selima, kojima je priroda bila manje naklonjena. U Castilli su formirane posebne institucije koje su se time bavile. Čini se da je ta praksa u industriji prvi put predstavljena je u Hospitaletu na katalonskim željeznicama, a potom i u Alconi. Da politički kompromisi nisu doveli u pitanje otvoreno podružtvljenje, praksa uzajamne pomoći vjerojatno bi bila mnogo prisutnija.
4. Jedna od najvažnijih tekovina bilo je pravo žena na sredstva za život, bez obzira na zanimanje ili funkciju. U gotovo polovini poljoprivrednih kolektiva žene su imale nadnice iste visine kao i muškarci; u ostalima su primale manje, očito zbog toga što rijetko žive same.
5. Pravo djece na sredstva za život također je bilo priznato, i to ne kao državna milostinja, već kao pravo koje nikome na pamet nije padalo uzimati im. Sva djeca su se morala školovati do 14. – 15. godine, a to je jamčilo da ih roditelji neće ranije zapošljavati i da će obrazovanje doista postati opće.
6. U poljoprivrednim kolektivima Aragóna, Cataluñe, Levante-a, Castille, Andalucíe i Extremadure, radnici su formirali grupe radi podjele rada ili zemlje. Te grupe su obično bile nadležne za određeni teritorij. Delegati koje su birale radne grupe, sastajali su se s povjerenikom kolektiva za poljoprivredu i formirali plan rada. Ova tipična organizacija nastala je spontano, iz lokalnih inicijativa.

7. Pored ovih metoda – i sličnih sastanaka specijaliziranih grupa – kolektiv se, kao cjelina, sastajao jednom tjedno, u dva tjedna ili jednom mjesečno na zajedničkom zboru. I to je, također, bila spontana inovacija. Zbor je razmatrao aktivnosti savjetnika koje je imenovao i raspravljao o posebnim slučajevima i predviđenim problemima. Budući da su svi stanovnici – žene i muškarci, proizvođači i ne-proizvođači – sudjelovali u raspravama i donošenju odluka, u mnogim su slučajevima „individualci“ (ne-članovi kolektiva) imali jednaka prava u radu zbora.
8. U obradi zemlje najznačajniji napredak predstavljali su sve šira primjena strojeva i navodnjavanje, veća diversifikacija i pošumljavanje. U uzgoju stoke: selekcija i umnožavanje vrsta, prilagođavanje sojeva lokalnim uvjetima i izgradnja mnogobrojnih kolektivnih staja.
9. Proizvodnja i razmjena bivale su sve usklađenije, a raspodjela sve ujednačenija (prvo na sreskom, potom na regionalnom, a onda i na nacionalnom nivou posredstvom nacionalne federacije). Srez (comarca) je bio osnova razmjene. U iznimnim slučajevima poneka izolirana komuna je mogla sama organizirati razmjenu uz ovlaštenje sreske federacije koja je kontrolirala komunu i mogla se umiješati ukoliko bi se pokazalo da je tamošnja razmjena štetna za poljoprivredu u cjelini. U Aragónu je Federacija kolektiva, osnovana u siječnju 1937., koordinirala interkomunalnu razmjenu u regiji i uspostavila sistem uzajamne pomoći. Tendencija ujednačenja postala je očita s usvajanjem jedinstvene „karte proizvođača“ i jedinstvene „karte potrošača“ – što je podrazumijevalo ukidanje svakog novca, lokalnog i nacionalnog – na osnovi odluke Kongresa donesene u veljači 1937. godine. Razmjena između regija, kao i s inozemstvom, postajala je sve koordiniranija. Viškovi, do kojih je dolazilo zbog dispariteta u razmjeni ili izuzetno visokih cijena, bili su na raspolaganju Lokalne federacije koja ih je koristila za pomoć siromašnijim kolektivima. Tako je solidarnost nadilazila sreske granice.
10. Koncentracija industrije – eliminacija malih radionica i nerentabilnih poduzeća – bila je podjednako svojstvo kolektivizacije u ruralnim komunama i u gradovima. Rad je bio racionaliziran na temelju društvenih potreba – podjednako u industriji Alcone i Hospitaleta, u gradskom prometu Barcelone i u aragonskim kolektivima.
11. Prvi korak u podruštvljenju često je predstavljala podjela velikih imanja (kao u segorbskom i granolerskom rezu i nekim selima Aragóna); u drugim pak slučajevima, prvi korak je predstavljalo iznuđivanje neodložnih reformi od lokalnih uprava (municipalizacija zemljišne rente i zdravstva u Eldi, Benicarlu, Castellónu, Alcañizu, Caspe-u, itd.)
12. Obrazovni sustav se razvijao nevjerojatnom brzinom. Većina, djelom ili u cjelini, podruštvljenih kolektiva i lokalnih zajednica podigla je barem po jednu školu. Tako je, recimo, već 1938. godine svaki kolektiv levantinske federacije imao vlastitu školu.
13. Broj kolektiva neprekidno je rastao. Pokret je ponikao i postojano se razvijao u Aragónu, osvojio dio Cataluñe, prešao u Levante, a potom u Castillu. Po pouzdanim svjedočanstvima, uspjeh u Castilli je bio čak veći od onog u Levante-u i Aragónu. I u Exstremaduri i dijelu Andalucíe – posebno u provinciji Jaén – koje fašisti nisu odmah osvojili, također su postojali kolektivi. Karakter kolektiva je, naravno ovisio o lokalnim uvjetima.
14. Nekad su, uz kolektiv, postojali i drugi oblici podruštvljenja. Kad sam napustio Carcagente,

trgovina je bila podružljena. U Alconi su potrošačke kooperative bile ravnopravna dopuna sindikalno organizirane proizvodnje. Bilo je i drugih istovrsnih primjera.

15. Kolektivi nisu bili tvorevina isključivo slobodarskog pokreta. Premda su njihove pravne osnove bile strogo anarhističke, mnoge kolektive su spontano formirali ljudi sasvim daleko od našeg pokreta („slobodari“, koji toga nisu svjesni). Većinu kolektiva u Castilli i Extremaduri su organizirali seljaci-katolici i socijalisti; u nekim slučajevima je moguće da su bili potaknuti propagandom usamljenih borbenih anarhista. Iako je njihova organizacija službeno bila protiv ovog pokreta, mnogi od članova UGT-a (socijalistički sindikat; danas najjači „žuti“ sindikat u Španjolskoj, op. CAS) su stupali u kolektive i organizirali ih, baš kao i oni republikanci koji su iskreno težili ostvarenju slobode i pravde.

16. Sitne posjednike se nije diralo. Tome u prilog govori njihovo uključivanje u sistem potrošačkih karti i kolektivne trgovine, kao i rezolucije u kojima se spominju. Postojala su samo dva ograničenja: nisu mogli posjedovati više zemlje no što su u stanju obraditi (odnosno nisu smjeli zapošljavati radnu snagu, op. CAS) i nisu mogli privatno trgovati. Pripadnost kolektivu bila je dobrovoljna: „individualci“ su pristupali samo ako bi se uvjerali u prednost zajedničkog rada.

17. Glavne prepreke s kojima su kolektivi bili suočeni je:

-
konzervativni sloj i partije i organizacije koje su ga zastupale: republikanci svih boja, lijevi i desni socijalisti (Largo Caballero i Prieto), staljinistički komunisti, a često i POUM (trockistička partija, op. CAS; autor: prije nego što su izbačeni iz katalonske vlade, Generalitat-a, članovi i nisu bili istinski revolucionari; takvi su postali tek kada su dospjeli u opoziciju; čak je i manifest aragonske sekcije Partije, iz lipnja 1937, napao kolektive), dok je UGT bio glavni instrument kojim su se služili mnogi političari;

-
protivljenje izvjesnog broja sitnih posjednika (katalonskih i pirenejskih seljaka);

-

strah, čak i onih kolektiviziranih, da će vlada, čim rat završi, uništiti ove organizacije; mnogi koji nisu bili stvarno reakcionarni, kao i brojni sitni posjednici – koji bi inače pristupili kolektivima – ustuknuli su pred ovim argumentom;

-

otvoreni napadi na kolektive, ali ne oni koji se podrazumijevaju, dakle ne nesumnjiva nedjela Francovih trupa: u Castilli su, s oružjem u rukama, borbu protiv kolektiva vodile komunističke snage; u okolini Valencie vođene su borbe u kojima su sudjelovala čak i oklopna vozila; u provinciji Huesca, brigada „Karl Marx“ je progonila kolektive, dok je brigada Macià-Companyns isto učinila u provinciji Teruel; obje su se međutim, klonile borbe s fašistima: brigada „Karl Marx“ ostajala je neaktivna, dok su se naše snage borile za Huescu i druge važne položaje; marksističke trupe čuvale su se za zaštitnicu, a ova druga brigada napustila je Vivel del Río i ostala nalazišta ugljena bez borbe; ti vojnici, koji su panično bježali pred svakim beznačajnim napadom, s kojim su drugi lako izlazili na kraj, neustrašivo su ratovali protiv nenaoružanih seljaka u kolektivima.

18) U ostvarivanju, preobražaju i podruštvljenju, seljaci su pokazali znatno viši stupanj društvene svijesti od gradskih radnika.

Prilagodba: Juraj Katalenac, **Centar za anarhističke studije, siječanj 2010.**□

Preuzeto iz: Laslo Sekelj: *O anarhizmu*; Istraživačko-izdavački centar SSO Srbije, Novi Beograd, 1987.;

prevela: V. Vukelić